

„Haat... het kwaad.“

Gij liefhebbers des HEEREN, haat het kwaad. Hij bewaart de zielen zijner gunstelingen; Hij redt ze uit der goddeloos hand. Psalm 97: 10.

De toon van 't Woord stemt en staalt den geest. Tegen weke sentimentaliteit staat in de Schrift kracht van taal en durf van denken over. Teeder, maar nooit slap is haar riedsning. Innig, maar nooit ziekelijk haar heilige mystiek. 't Machtigst grijpt dit u aan in de farsheid van haar tegenstellingen. Alle volken en naties saam voor God geacht als een stofken aan de weegschaal. De Messias in zijn lijden geen man, maar een worm. Geen hemel zonder een hel die er tegenover staat. Een engelheer, om mee te dwepen, van Serafs en Cherubijnen, maar tegenover de zuivere engelen een heerschare van demonen met satan aan het hoofd. Tegenover den glans van het nieuwe paradijs een buitenste duisternis. Tegenover het eeuwige leven de eeuwige dood!

Alzo nu ook in de sfeer der Liefde. Heel de Schrift door is de liefde, steeds als heilige liefde gedacht, het rijkste ideaal. Er is niet maar liefde in God, maar God zelf is liefde. Alleen in die liefde Gods ligt ons behoud. Die liefde stort God zelf door den Geest in het hart der zijnen uit. Liefde is het element waar in de verlossing zelf ademt. Liefde is de drang in alle hoeken leven. Liefde is de koninklijke regel voor al wat leeft uit de wedergeboorte.

Indien ik de liefde niet had, al sprak ik de taal der engelen, of al had ik mijn den martelaarsdood overgegeven, ik zou niets, ik zou een luidende schel zijn. Aan de liefde hangt 't alles. Uw levensvreugd, uw zielsverruking, uw zaligheid. Alleen de liefde vereent u met uw God.

Hooger dan de Schrift de liefde stelt, kan ze niet geloof, gemind en volpreken worden.

Maar zooverre is het er nu van, dat de Schrift hier ook maar een schreef toe zou geven aan sentimentele weekelijkheid, dat ze veel eerder nooit de liefde zich denken kan, of er staat rechtvaardig en in volle bitterheid altoos *Haat* tegenover.

Wie lief heeft haat, wie niet haat heeft de liefde niet. Het is aan de kracht van uw haat, dat de kracht van uw liefde wordt gemeten.

God is liefde, maar van de afgoderij lezen we: „welke de Heere uw God haat.“ In Christus is de hoogste openbaring der liefde, maar van de Nicolieten betuigt Jesus op Pathmos: „welke ik haat.“ De Palmist roept het uit: „Zou ik niet hater, Heere, die U hater, ja, ik haat ze met een volkomen haat. De Christus laat over zijn lippen het ontzettend woord komen: Wie niet haat zijn vader en moeder, om mijne wil, is mijns niet waardig. En wel verre van elken haat in ons menschelek hart af te keuren, betuigt de Schrift u, dat ge het kwaad hater zult. Zonder haat, diepgaanden, aldooringen den haat, is naar luid van de Schrift geen kind van God denkbaar.

Liefde en haat welte voor de Schrift uit dezelfde bron. Liefde en haat zijn voor de Schrift één. Ge kunt niet uw God liefhebben, of ge moet satan hater. Beiden zijn uiting van éénzelfde drang in het wedergeboren hart. Als de apostel voelde, dat hij aan eenige sonde had toegegeven, dan komt hij er voor uit en betuigt het: *Wat ik haat, dat doe ik.*

Die haat is de keerszijde van de medaille, waarop het beeld der heiligste liefde schittert. Die haat zal eerst in het eeuwige leven tot volle ontplooiing komen, omdat eerst in de zaligheid de liefde in ons volkomen zal zijn.

Die haat keert zich hier tegen satan en tegen al wat uit den Boze is. Maar hij zal eens zich ook uitbreiden tot alles wat voor satan en het boze koos. Het zal dan de volkomen liefde van het kind voor zijn God zijn, die in haat terugslaat op al wat God haat.

Nu is er een boze, een doodelijke haat. Die haat, die niet anders is dan de terugslag van de liefde voor onszelf, van ons egoïsme, van onze zelfucht. En al zulke haat is driewerf gevloekt van den Heere der heerscheren. Wie zulke een haat koestert, koestert een slang in zijn eigen hart, verderft zijn wege, ondigt tegen de menschele liefde en de broederliefde. Wie zóo haat is „haterlijk en God hater.“ Uw haat mag nooit de keerszijde en terugslag van liefde voor u zelf zijn. Hij mag alleen en moet altoos wezen de keerszijde en de terugslag van uw liefde voor uw God.

Het veiligst gaat daarom wie de passie van zijn haat, want haat is passie, alleen op satan en op de sonde laat reageren.

Het is zóo, de anti-christelijke, Godhaterende macht kan op aarde in een schender van Gods eer zóo glinsterend uitwaken, dat we ook hem niet meer lief mogen hebben. Maar zelfs hier is altoos nog ommekeer denkbaar. Paulus had de gemeente Gods ten bloede toe vervolgd, en er in genoten toen Stephanus onder den steenworsteling stervend bezweek; en toch, Paulus is de machtigste apostel van den Heiland geworden.

Haat satan, haat 't kwaad, en is blijf deswege het enig vassie kompas voor de ontvlaming van onzen haat; en juist die haat nu is het, waarin vertreweg de meesten te kort schieten.

Het kwaad hater is zóo bitter bang en zwaar. Niet een sonde, niet een kwaad hater. Dat doen verreweg de meesten vanzelf. Hoort men van een gruwelijken moord, dan gruwet het hart van zedelijke pijn over de boze misdaad. Komt een gemeene valsheid uit, dan keert aanstands onze afschuw zich tegen den valschaad. En zóo zijn er tal van kwaad dingen, die ge zelfs niet zoudt kunnen begeeren, en die ge haat met al den haat van uw hart. Denk aan den Verrader. Aan een Judas.

Maar heel anders is het, het kwaad te hater. Niet alleen het kwaad dat ge in anderen ontdekt en waarvan ge gruwet, maar ook, en allererst, het kwaad in onszelf. Dat kwaad waaraan ge u zelf schuldig weet. Dat kwaad dat ge in u zelf vergelijkt. Dat kwaad dat ge soms, tegen beter weten in, nog altoos koestert in uw eigen boezem.

Ook tegen dat kwaad strijdt daarom een kind van God wel. Als het beginsel is, en hij de bittere gevolgen, de wroeging en het zelfverwijt er van ondervindt, verfoeit en haat hij wel 't wel. O, wat zou hij niet geven als 't niet geschied ware. Hoe bidt en smeekt hij in die ure der wroeging zijn God niet, om er hem voor te bewaren. Maar als er weer tijd over heen gegaan is, en de verzoeking, die verleiding keert terug, dan is die haat ganschelijk weg, dan raakt hij weer onder de bekoring, zijn zinlust of hoogheide voelt zich weer gestreeld. Ten slotte mijdt hij 't kwaad niet, maar zoekt hij 't veeleer. En in het oogenblik dat hij zondigt, haat hij

't kwaad niet, maar heeft 't lief. Hij geniet er in. Voor een oogenblik slechts, het is zóo. Maar dat oogenblik is er dan toch geweest. En als straks de haat terugkeert, dan is 't zóo dikwijls meer de haat tegen het boze gevolg, dan de haat tegen het kwaad zelf, die zijn hart vermeertert.

Dit is het smartelijke.

In ons eigen hart, ook al verwon het geloof ons ik, blijven de giftige slangen huizen, die het gif in ons hart uitspuwen op 't oogenblik dat de verzoeking ons aangrijpt. En die zondige naderkingen in ons hart gaan tegen ons geloof in. Verblinden en verdooven ons. Zóo raken we er onder. Ons ik geeft toe. En de haat tegen het kwaad houdt op in onze ziel te werken.

Eerst bij ons sterfen trekt God die giftige slangen geheel uit ons hart uit. Dan komt de volle vrijmaking. En de liefde voor God triomfeert. Triumfeert in absolute haat tegen al wat tegen God ingaat.

Maar toch moet in den strijd, dien we hier doorstrijden, die eindtriumf voorbereid.

De ernst van het geloof dringt met zijn haat tegen het kwaad op al breeder terrein door. Reeds nu worden alle rospende sonden, alle openbare sonde, onder den ban van Gods volk gelegd. Ons hart gaat in dien ban mee. De haat ertegen sterkt ons. En de ure komt, dat ze opheiden ook maar een verzoeking voor ons te zijn. Gods kind herkent ge daaraan.

Maar daarbij blijft het niet. Gods kind gaat zich almeer ook verantwoordelijk weten voor wat in zijn hart gezondigd wordt. Hij voelt hoe die wereld daarbinnen, waarvan de wereld niets ziet, maar die God doorgluurt, voor den verborgen omgang met zijn God beslist. En zóo komt de haat in zijn ziel op ook tegen alles wat daarbinnen teweeg brengt, dat hij het geklaan van zijn God niet meer hoort en niet meer wandelt bij het licht van Zijn Goddelijke aanschijn.

Dat alles wordt hem hatelijk, omdat het zijn sielevreugde stoort en tegen zijn God ingaat.

En zóo groeit de haat tegen het kwaad in zijn ziel aan. Gedurig komt een vervloeking tegen elke sonde in zijn hart op. Hij valt nog wel, maar als één die tegen wil en dank door een verscheurd dier is aangegrepen. Hij gaat nu strijden als voor zijn leven. De passie van den haat tegen de sonde vlaamt op, zoodra de sonde die aan de deur ligt, binnen wil glippen. En juist zooveel als de liefde voor zijn God wint, klimt ook de haat waarmee hij tegen het kwaad zich te weer stelt.

Amsterdam, 29 Nov. 1907.

Naar de Hervorming meldt, zijn van de Leidsche vertaling thans reeds tusschen de 4000 à 5000 exemplaren verkocht.

Met dit succes is de Commissie, die voor deze vertaling zorgde, nog niet tevreden. Ze richtte een schrijven aan Kerkvoogden en Kerkeraden van Ned. Herv. gemeenten, Besturen van Doopsgezinde, Lutherse en Remonstrante gemeenten en afdelingen van de Protestantse bond met de opmerking „dat de verkorte uitgave der Leidsche vertaling thans op geen kansel mag ontbreken.“

Wel een stout stukje.

Een Bijbelvertaling, die elk kerkelijk gezag mist, die door eenige moderne heeren is vervaardigd, die in haar aantekeningen niet anders doet dan het gezag der Heilige Schrift weerspreken, mag op geen kansel ontbreken!

Het is voor onze Gereformeerde Kerken een eere, dat de bedoelde Commissie dit schrijven althans niet aan de „Besturen van de Gereformeerde gemeenten“ zond.

Maar voor een orthodox predikant zal het een zonderlinge gewaarwording wezen, wanneer hij in de Hervormde Kerk op een goeden dag zijn Staten-Bijbel verduwen vindt en de moderne Kerkvoogdij hem de moderne Leidsche vertaling op den kansel heeft bezorgd.

De onderhandeligen tusschen Curatoren der Theol. School en de Nationale Vereniging van Gereformeerde Hooger Onderwijs te Kampen hebben tot een bevredigend resultaat geleid.

Met 1 Jan. 1908 zal het Gymnasium nu definitief van de Kerken worden losgemaakt en aan deze Nationale Vereniging overgaan.

Veel veranderen zal er uitwendig niet. Het Gymnasium blijft te Kampen gevestigd. Het zal zelfs in dezelfde lokalen als dusver huisvesting mogen vinden. De thans dienstdoende leeraren zijn door de Vereniging overgenomen. Het schip blijft hetzelfde, gelijk de Geus niet onwaardig opmerkte, alleen de rederij is veranderd.

Met dezen goeden afloop zijn we zeker verblijd. Reeds lang bestond de overtuiging bij velen, dat de Kerk geen roeping had om een kerkelijk gymnasium in stand te houden, nu het particulier initiatief krachtig genoeg gebleken is om voor de oprichting en instandhouding van Christelijke gymnasia te zorgen. En waar het gymnasium aan de Kerken jaarlijks een f 14000 kostte, zal dit op den duur voor de Kerken zeker een niet geringe besparing wezen.

Toch zal die vermindering van kosten nog niet terstond ingaan. Curatoren der Theologische School hebben zich verbonden gedurende nog zes jaar jaarlijks een subsidie van f 12000 aan de Nationale Vereniging te schenken. Een som van f 70000 zal dus nog moeten opgebracht worden voor onze Kerken van haar financiële verplichtingen tegenover het Kamper gymnasium vrij zijn. Zeker een niet gering bedrag. Het is echter te begrijpen, dat de Vereniging die alle financiële lasten en verplichtingen inzake tractementen, pensioenrekening enz. van de Kerken overnam, daarentegen ook aanspraak op geldelijke schade loos stelling deed gelden.

Men klagde daarover dus niet te zeer. Nog zes jaar lang hebben de Kerken financieel den last van het Kamper gymnasium mee te dragen. Maar daarna houdt dan ook elke financiële verplichting op. En nu reeds is de principiele winst verkregen, dat de Kerken zich terug kunnen trekken van

een terrein, dat eigenlijk niet tot haar roeping behoort.

Moge het gymnasium te Kampen ook onder de nieuwe directie, die nu voor zijn geestelijke en stoffelijke belangen zorgen zal, groeien en bloeien.

„Uit de hand Gods.“

II.

De titel dien Dr. Sikkel voor zijn brochure koos: *Het brood der Kerk*, draagt niet weinig bij om het vraagstuk in een verkeerd daglicht te plaatsen.

Gold het hier alleen kritiek op een min gelukkig gekozen uitdrukking, dan zouden we, om elken schijn van vitsucht te voorkomen, dit slakje zonder zout laten voortkruipen. Maar nu Dr. Sikkel zelf verklaren komt, dat hij met opzet dien titel koos; dat het niet gaat om het tractement der predikanten, maar om het brood der Kerk, en deze gedachte geheel zijn betoog beheerscht, dient wel te worden aangewezen, waarom dit uitgangspunt niet deugt.

Men kan zeer zeker van het brood der Kerk spreken, wanneer men daarmee bedoelt het brood dat uit de hand der Kerk ontvangen wordt, dat zij uitdeelt. Elke staatsbeambte eet het brood van den Staat. Elke schoolmeester eet het brood van de School. En elke predikant eet het brood van de Kerk. Zelfs heeft de Kerk een aparten „dienst der tafelen“, en door middel van haar diakenen zorgt ze, dat het brood der Kerk ook voor de armen bereid wordt.

Zóo bedoelt Dr. Sikkel het „brood der Kerk“ echter niet. Dat brood is niet het brood, dat de kerk uitdeelt, hetzij dan aan de Dienaren des Woords of aan de armen, maar het brood dat ze zelf ontvangen moet, haar eigen sociale existentie. De Kerk heeft, zoo het heet, een stok des broods noodig om te leven (p. 18). Er is een broodvraagstuk der Kerk (p. 9). De Kerk heeft broodrecht (p. 30). En de Overheid is geroepen om desnoods met dwingende macht voor dat „brood der Kerk“ te zorgen (p. 42).

In dien zin nu is deze uitdrukking stellig niet juist. Al neemt men brood hier in ruimer betekenis, gelijk Luther het in zijn Catechismus doet, voor voedsel, delis, kleeding, enz., dan moet het grondkennebeeld van voeding toch altijd bewaard blijven. Daarom kan er van een „brood der Kerk“ geen sprake zijn. De Kerk eet niet, ze heeft geen voedsel noodig. Ze is de vergadering der geloovigen, die saamkomt om God in den dienst des Woords te dienen en te verheerlijken. Zeker hebben deze geloovigen allen voor zich brood noodig om te leven, maar als gemeenschap, als vergadering hebben ze aan brood geen behoefte. Die gemeenschap toch draagt een geestelijke karakter; in de saamkomsten der Kerk wordt, het Avondmaal nu uitgezonderd, niet gegeten en gedronken. Een broodvraagstuk der Kerk bestaat er dus niet. Wanneer men zegt, dat de Kerk brood noodig heeft voor de publieke uitoefening der religie (p. 49) dan is dat niet alleen onjuist, het is een ongerijmdheid. De oefening der religie heeft met brood niets uitstaande. Het brood der Kerk, juist omdat de Kerk een geestelijke gemeenschap is, wordt dan ook altijd in geestelijken zin verstaan. Het is, gelijk onze Vaders te Dordt zeiden, het *Word Gods*, waarmee de geloovigen gevoed moeten worden. Dat geestelijke brood heeft de Kerk zeker even noodig voor haar levensexistentie, als een gewoon mensch het aardse en stoffelijke brood. Maar de Kerk leeft niet van het brood der aarde. En het doet aan de waardigheid der Kerk te kort, wanneer men van een broodvraagstuk en een broodrecht der Kerk spreekt.

Want wel is het waar, dat de Kerk, waar ze in het zichtbare optreedt, ook stoffelijke middelen noodig heeft, met name voor de bezoldiging van de Dienaren des Woords, de stichting en instandhouding van haar kerkgebouwen, enz. Maar niemand denkt er aan, deze gelden, die de Kerk noodig heeft, het *brood der Kerk* te noemen. Dat zou even gemanierd klinken, als wanneer men de lokalen, leermiddelen en salarissen der onderwijzers, die de School noodig heeft, het *brood der School* ging noemen. En nog veel minder gaat het aan, op grond van die onjuiste uitdrukking, van een *broodvraagstuk* en een *broodrecht* der Kerk te spreken. Omdat de Staat voor het brood zijner ambtenaren te zorgen heeft, denkt men er toch niet aan den Staat zelf voor te stellen als een persoon, die behoefte heeft aan brood en recht op brood kan doen gelden. De ambtenaren hebben, indien men dit minder fraaie woord wil gebruiken, broodrecht tegenover den Staat. Maar het zou te een geheel verwarfing van begrippen leiden, wanneer men, omdat de Staat de gelden voor dit brood zijner ambtenaren van de burgerij vragen moet, van een broodvraagstuk van de Overheid of van een broodrecht van den Staat spreken ging.

Nu zegge men niet, dat het slechts een woordensrijd is. Integendeel, juist door deze kritiek kan het beste gevoeld worden, waar de fout van Dr. Sikkel's standpunt schuilt. Stel ik, in plaats van het brood der Kerk, het *brood der Dienaren*, dan loopt de zaak vanzelf. De predikanten hebben inderdaad brood noodig; indien dat brood ontbreekt, is er een *broodvraagstuk*; en men kan ook zeggen, dat de predikanten van Godswege recht hebben op dat brood. Op de vraag, wie voor dat brood te zorgen heeft, is het antwoord dan ook niet moeilijk te vinden. De verplichting daartoe rust dan vanzelf op de geloovigen, die naar het woord van den Apostel des Heeren, waar ze de geestelijke gaven uit de hand hunner Dienaren onvangen, verplicht zijn met stoffelijke gaven die Dienaren te ondersteunen en te verzorgen.

Geheel anders daarentegen komt de zaak te staan, als ik spreek, gelijk Dr. Sikkel doet, van het *brood der Kerk*. De Kerk wordt dan als een mystieke persoonlijkheid gedacht, die brood behoeft; en aangezien de kerk zelf geen goud en zilver heeft om brood te koopen, moet ze dit brood wel uit de hand van een ander ontvangen. Het is dan ook opmerkelijk, hoe Dr. Sikkel de Kerk liefst bij die mystieke namen noemt en haar als een *persoon* voorstelt. Zij is hem „de Moeder der geloovigen“, de „Bruid van Christus“, de „Vrouw des Lams“, de „Dienstmaagd des Heeren“ (p. 11). Aangezien deze Kerk, altijd weer als persoon gedacht, geen handel drijft, geen waren produceert en dus ook geen eigen inkomsten heeft, moet ze haar brood wel vragen aan een macht die buiten haar staat. Nu staat de Kerk te hoog, zegt Dr. Sikkel, om dat brood te bedelen; ze mag zichzelf niet verlagen door als de bedelares op de straten om een aalmoes te gaan vragen bij de rijkere geloovigen. Daarom moet de Kerk de hulp der Overheid inroepen en deze heeft de taak om voor het brood der Kerk te zorgen.

Het zal thans duidelijk zijn, waarom deze uitdrukking „het brood der Kerk“ heel het vraagstuk vervalscht. De last om voor het brood der predikanten te zorgen, wordt zoodoende niet op de gemeente gelegd, maar op een macht buiten de gemeente. De Kerk zelf treedt op in het sociale leven om dit brood te vragen, en de Overheid moet dat brood haar schenken.

Deze opvatting van de Kerk nu is een roonsch dan gereformerd. De onzichtbare Kerk, die een mystieke macht is, wordt verzeelvigd met de zichtbare Kerk. Van de onzichtbare Kerk kan ik zeggen, dat zij de Bruid des Lams, de Moeder der geloovigen is. Het Jerusalem dat boven is, zegt de Apostel, dat is ons aller moeder. Maar de Kerk als geïnstitueerde Kerk is de *vergadering der geloovigen*. Die Kerk bestaat niet buiten, boven of naast de geloovigen; ze is de gemeenschap der geloovigen zelf. Al is het nu volkomen waar, dat de Kerk, als gemeenschap gedacht, geen eigen geld heeft, de geloovigen, die deze gemeenschap vormen, hebben wel geld. Ze behoeven het „brood“ voor die gemeenschap niet te vragen van een macht buiten de Kerk. Daar de goede gunste Gods over hen hebben ze een sociale positie, verdienen zij hun brood, beschikken ze over geldmiddelen, en zijn ze daarom verplicht van Godswege voor de Dienaren der Kerk, voor den publieken eredienst en voor de verzorging der armen hun gaven te geven. En wanneer de geloovigen door vrijwillige offeranden in de collecte of door vaste bijdragen jaarlijks in deze financiële behoeften der Kerk voorzien, dan is dat geen „gebodelijk brood“, dan ontvangt de Kerk dit niet als een aalmoes op de straat, maar dan is dit het brood, dat God de Heere door de hand der geloovigen voor haar bereid heeft. De Kerk wordt juist omgekeerd een bedelares, wanneer ze het brood harer dienaren op de markt van het publieke leven uit de handen van de Overheid moet ontvangen; maar nooit kan er van een gebodelijk brood sprake zijn, wanneer haar dienaren leven van hetgeen in hun eigen huis der Kerk als het offer der liefde op het altaar Gods is neergelegd.

Ligt de eerste fout van Dr. Sikkel dus hierin, dat hij den stand van het vraagstuk onjuist heeft gesteld, de tweede fout, die evenzeer in den titel van zijne brochure uitkomt, is dat hij voor de oplossing van dat vraagstuk zijn uitgangspunt heeft genomen in de sociale roeping der Overheid. Het brood der Kerk is voor hem een sociaal vraagstuk.

Al meer, zoo zegt hij, is het oog opengegaan voor de roeping der Overheid om niet alleen voor de stoffelijke, maar ook voor de geestelijke belangen van het volk te zorgen. Nu kan de Overheid in een land van gemengde bevolking daarbij niet een bepaalde richting bevestigen. Ze heeft niet de roomsche, gereformeerde, lutherse of ethische richting als de ware te proclameren. De geestelijke worsteling, die in den boezem der Kerk gestreden wordt, moet de Overheid rustig haar gang laten gaan. Ze mag door haar staatsmacht daarbij niet ingrijpen. Maar wel heeft de Overheid de roeping, om de christelijke Kerk in haar geheel te steunen, omdat de geestelijke welvaart van het volk ook een staatsbelang is. Zonder daarom partij te kiezen in de kerkelijke gedeeldheden, moet ze aan alle christelijke kerken subsidies geschonken worden. En waarom zou de Regering, wat ze tegenover de christelijke school gedaan heeft, dan ook niet mogen doen tegenover de christelijke Kerken? De fout onzer vaders was, niet dat ze de financiële hulp van de Overheid vroegen, maar dat ze die hulp alleen voor de *geprivilegieerde* Kerk, voor de *Staatkerk* vorderden. Neem die fout weg, stel in plaats van de Staatkerk de christelijke Kerk in al haar vertakkingen, en het juiste beginsel van Art. XXXVI komt tot zijn recht.

Hoe verdelijdelijk dit betoog nu ook zijn moge, vooral wanneer men in eigen Kerk met gebrek aan financiële kracht worstelt, toch springt, voor wie dieper nadenkt, de fout van deze redeneering wel in het oog. Die fout ligt hierin, dat het uitgangspunt genomen wordt in de sociale roeping der Overheid en niet in de levenswet, die Christus voor zijn Kerk gegeven heeft. De Kerk van Christus, al treedt ze in het sociale leven op, is niet aan dat sociale leven te danken. Ze kan daarom nooit met de school, of met welk ander instituut uit het volksleven ook, op een lijn worden gesteld. De Kerk is niet een instituut van de menschen, maar van Christus. Ze dankt haar oorsprong

niet aan de maatschappij, maar aan de genade Gods. Ze staat wel in het maatschappelijke leven, maar ze heeft een eigen leven, een eigen Koning in de hemelen, een eigen wet, die voor haar geldt. Naar die wet van haar Koning heeft ze alleen te vragen. En daarom gaat elke redeneering en elk betoog over de rechten der Kerk, dat zijn uitgangspunt neemt in de sociale belangen of de zoogenaamde roeping der Overheid, en niet in de wet die Christus voor zijn Kerk gaf, fout.

De vraag is niet en mag niet wezen, of de Overheid een zeker recht zou hebben om uit sociaal oogpunt de Kerk te subsidiëren. De Overheid, die waarlijk de Kerk eeren en dienen wil, heeft voor alle dingen te vragen, welke ordinantie Christus te dezen opzichte voor zijn Kerk gesteld heeft. Etscht die ordinantie, dat de Kerk zelf voor het brood harer dienaren moet zorgen, dan helpt en dient de Overheid de Kerk niet, met haar van die geldelijke zorg te ontslaan, maar dan verleidt ze daardoor de Kerk juist om tegen het bevel van Christus in te gaan.

Van harte stemmen we dus in met de belijdenis onzer Vaders, dat de Overheid aan de Kerk *goede hulp* moet bewijzen. Een Christelijke Overheid, die de Kerk van Christus niet beschermt, diende en hielp, zou haar Goddelijke roeping verzaaken. Maar hierin ligt het verschil, dat onze vaders onder die goede hulp ook de financiële hulp verstonden, terwijl wij die financiële hulp juist een *kwaade* hulp noemen.

Een kwaade hulp, niet alleen omdat de historie geleerd heeft, hoe de Kerk in haar levenskracht daardoor verzwakt wordt, maar energie wordt uitgedoofd en haar onafhankelijkheid wordt bedreigd. Maar een kwaade hulp, omdat ze ingaat tegen Gods ordinantie, dat de Dienaren des Woords niet het brood van den Staat, maar het brood der Kerk eten zullen.

Treestafel.

Dr. A. KUYPER, *Om de Oude Wereldzee I.* Amsterdam. VAN HOLKEMA EN WAHRENDORP.

Van dit deel I, dat reeds is uitgevocht, maar waarvan een tweede druk zooveel verscheen, zal ik ditmaal het eerste stuk, alzo de hoofdstukken I—IV, nader bespreken.

Gelijk reeds een vorig maal door mij is medegedeeld, wordt daarin behandeld over het *Asiatisch gevaar*, over *Rumens*, over *Rusland* en over de *Ziguners*.

Gelijk achter het werk, zoo zit ook achter deze eerste vier hoofdstukken een vast plan. In hoofdstuk I, *Het Asiatisch gevaar*, geeft Dr. KUYPER als het ware een inleiding op zijn werk: „een algemeene bespreking van de sociaalpolitieke positie, waarin almeer Europa en Azië tegenover elkander komen te staan“. Alsdan brengt de auteur de kustlanden der *Zwarte Zee*: *Rumens* en *Rusland* ter sprake. Van *Rumens* handelt hij in hoofdstuk II. De betekenis van *Rumens*, evenals ons land een Staat van den tweeden rang, scheen hem van gewicht „voor het ernstige vraagstuk, of, bij de reusachtige machtsontwikkeling der groote Mogendheden, voor de Staten van den tweeden rang nog een eigen betekenis zal zijn te behouden“. Van *Rusland* handelt hij in hoofdstuk III. „In *Rusland*“, zoo schrijft Dr. KUYPER in zijn Voorrede (p. VII), „was ik getuige van de golfing der revolutie tegen de autocratie; iets wat mij vanzelf noopte, mij beider wederzijdsche verhouding nader te verklaren“.

Het hoofdstuk over de *Ziguners* en ook dat over de *Joden*, met welk laatste het tweede stuk van deel I opent, zijn eigenlijk toevoegsels aan hoofdstuk II en III. „Zoo voor *Rumens* toch als voor *Rusland*“, lezen wij in de Voorrede, „zijn vraagstukken, die vooral in deze beide landen steeds aan de orde blijven: dat der *Ziguners* en der *Joden*“. Wij nu noch in zijn IIIe hoofdstuk genoegen aan ruimte was voor het ter toetsen brengen der beide vraagstukken, heeft de auteur daar twee afzonderlijke hoofdstukken aan gewijd en handelt dus in zijn IVe van de *Ziguners* en in zijn V van het *Joodische probleem*.

In het *Asiatisch gevaar* nu toont zich de brede blik en de ijke combinatiegaven van Dr. KUYPER als politicus niet minder dan zijn diep inzicht in het wezen en de betekenis der religie als theoloog. Azië staat, zoo verneemt wij, met zijn 830 miljoen inwoners tegenover Europa en Amerika met hun 485 miljoen. Een ongelijke verhouding, die voor de twee werelddeelen in onzen tijd een gevaar oplevert omdat thans de lens van *Asia fara da is*, van *Asia voor de Asiaten*, in Azië al meer dreigt te worden aangeheven, en wel naar aanleiding van den oorlog tusschen *Rusland* en *Japan*. „Japan's voorbeeldeloos voordeel op *Rusland* behandel voort door het hart van al wat Azië is, een schok doen trillen, in aller geest een hoog verwachting gewekt, en een triomferende achtbeseef onder alle volk in Azië doen opkomen“.

„De blanke man heeft in het oog van den Azië zijn aurool van meentelijkheid verloren“. Azië, door Europa overheerd, is door Japan wakker geschud. „Met name voor de koloniale mogendheden zal dit gevaar slechts een kwestie van tijd zijn“. En Dr. KUYPER vermaant dan ook niet er op te wijzen, hoe „vooral Nederland met opzicht tot zijn kolonies hielder rekschap heeft te geven van de eischen, die de geheel veranderde toestand in het Oosten met zich brengt“.

In verband met de worsteling die te komen staat, wordt dan verder de vraag ter sprake gebracht of zich daarin al dan niet de tegenstelling tusschen Heidendom en Christendom zal mengen. Zekerheid daarentrent heeft de geachte schrijver niet, doch wel niet bij voor alles in een samengaan in Azië van *Joden*, *Christenen* en *Mohammedanen*, als opgekomen uit het semitisch monothetheïsme, tegenover het polytheïsme en pantheïsme een middel dat het optreden van een vereenigd Azië zou kunnen beletten. „De tijd kan komen, dat de Islam ook als monothetische bondgenoot goud waard zou zijn“. „Ook voor het koloniaal best van Nederland zou daarin een factor van behoud schuilen“. En zonder aan de principiele tegenstelling tusschen Christendom en Islam iets te kort doen, acht Dr. KUYPER het een eisch om het fanatisme van den Islam onzerzijds door Christelijke verdraagsaamheid te temperen. „Natuurlijk kan hierbij nooit sprake zijn, om ook maar iets van onze Christelijke religie aan den Islam ten offer te brengen“. Daarbij wordt hier ook gewezen naar het verschil tusschen Azië en Europeaan op het gebied der vol-

keren-psychologie toonen, vooral in rijkdom van b. Azië wordt gew. verzoeking gewa. opmerkingen over kolonien wordt besloten.

In het hoofdstuk politicus en de aan het woord, rang, welke zich veroverd heeft? beeld voorhoudt.

De hoogere of eigenlijk pas in het hoofd van d.

Van het konink en een kwart m. wel onderscheid schat op elf m. land, deels da. diep gevoeld en taal, f. kunde, en ten d. door het konink.

Dr. KUYPER heer PAFSITU, hof, vrij wel op. diens land gebt. aanschouwing de ons in dit hoofdstuk historie tot op von Hohenzollern vorst van Rumens leerd, om later, uitgeroepen.

Dr. KUYPER 1905 persoonlijk daarvan weer o. waardig is de b. de koningin, e. Aan de luncheon een vol uur in d. verwekkend. Hij de persoonlijkhe wier Huis door, ook aan onze dy ons dan verder ethisch en religie wetenschappelijk.

Sylva d. l. l. d. haar pseudoniem en smarten en va. telt ons hier d. beschrijving van enthousiasme: „een koningspaar oplevert, en Ru. wat het in zóo. indien het op zij. vorstelijke glan en zóo heilige d.

En van die d. 1905, nog dreigen agrarische vraagst. tijdens den Frans. strijd der partijen. „Turken oorlog. wedergeboorte v. breken“, wordt d. ons Nederlandse merkingen over zóo intellectuele der *Rumens*, h. tieke partijleven.

De beperkte r. beschikken, dring. hoofdstukken eer te geven.

Toen Dr. Kuy en Sebastopol bet. aangegeven door Sebastopol was h. stand uitbrak. I kwam af. Den 1. dooden. Niettegen land heeft kunn. hoofdstuk van zij. schrift dit allereer. seting, die er it. de betekenis vo. stuit van den d. der boerenvolki. munaal, deels o. instituut dat, naar van sociologen en Dr. KUYPER eer. eeuw, last opkom. dit hoofdstuk ook van den mystieke.

In verband daa. Russische *Schtern*heid van het volk. Eindelijk acht ik belangrijk, wil be van *Rusland's* po. tekenen ons de v. lutionaire, die den de autocratie; de der Westersche z. de oorzaak van a. beschouwen; de. die vertegenwoor. zonden noemen. tegenover dan h. met zijn bureau.

Dr. KUYPER v. mysticken grondt. luttie, doch toon. slechts in zeer ik. de berichten omtr. gekleurd. Volgens. wending en gar. de Fransche revo. de revolutionaire. vakte, maar da. sische leven, da. gang voort“.

Niet van het o. heil te verwacht. het zedelijk leve. grond van de z. machtiege factor i. hoofdstuk dan o. land zal niet.

nationalie idiosyn als gevolg van. van zijn nationa. „Ten slotte zij. treft, alaan op. kennis van de. eeningen, (maar in massa optred. worden geleverd. en *Rusland*, in hun religie en b.

— op pag. 200. *Teigana* — v. houding, die tege. is aan te nemen.

an de ma-
eigen
en, een
ar die
leen te
ceering
Kerk,
iale be-
Over-
is voor

zen, of
ben om
dieeren,
eren en
vragen,
psichte
icht die
st brood
helpt en
et haar
n, maar
mist om
gaan.
met de
verheid
wijzen,
e Kerk
ende en
erzaken.
at onze
ook de
ij die
noemen.
ndat de
s in haar
rdt, haar
ar onaf-
aar een
en Gods
Words
naar het

vredse I.
n door.
acht, maar
verschen,
de hoofd-

ij is mede-
het Asia-
land en

ok achter
st plan.
mar, geeft
ing op zijn
an de zoo
a en Azië
n. Als dan
warte Zee:
n Rumene
keus van
s van den
icht „voor
teuachtige
ndheden,
n nog een
n. Van
III. „In
in zijn
e van de
tratie; iets
leretische

ts en ook
het tweede
voevogels
Rumene
de Voor-
in deze
lijven: dat
n noch in
enogzaam
ngen dier
daar twee
d en hau-
ners en in

s zich de
gaven van
en dan zijn
kenis der
verneemen
tegenover
hoen. Een
ere wereld-
vert omdat
van Azië
igt te wor-
eiding van
n „Japan's
l behaald
at is, een
ed hoege
nd trachten
opkomen“.
van den
verloren“.
oor Japan
koloniale
en quastie
zuimt dan
Nederland
der reken-
en, die de
st Oosten
de worste-
n verder
daarin al
leidendom
heid daan-
nd, doch
au in Azië
danen, als
me, tegen-
n middel
l Azië zou
en, dat de
moet goud
nial bezit
van be-
rincipiele
s Islama's
een eisch
rands door
temperen-
e zijn, om
religie aan
wij wordt
l tusschen
d der vol-

keren-psychologie; en van een ontwikkelings-
toekomen, vooral in de Levant, voor den meermalen
rijdom van het gemeeneleven, die bij den
Aziat wordt gevonden, door den Europeaan, zelfs
verzoening gewacht. Met eenige zeer praktische
opmerkingen over het Aziatisch gevaar voor onze
koloniën wordt dan dit inleidende hoofdstuk
besloten.

In het hoofdstuk *Rumene* is niet minder de
politicus en de theoloog dan de vaderlander
aan het woord, die dezen Staat van den tweeden
rang, welke zich „zoo snel een plaats der eere
veroverd heeft“, aan zijn eigen land als toon-
beeld voorhoudt.

De hoogere ontwikkeling van Rumene begon
eigenlijk pas in 1866 toen koning Carol aan
het hoofd van den Staat kwam.

Van het koninkrijk Rumene, dat slechts zes
en een kwart miljoen inwoners telt moet men
wel onderscheiden den Rumeneischen stam,
geschat op elf miljoen en wonend deels in het
land, deels daar buiten. Het stamverband wordt
diep gevoeld en uit zich in eenheid van religie
en taal, familiebanden, stamfeesten en letter-
kunde, en ten deele ook in zekere protectie die
door het koninkrijk wordt geëend.

Dr. Kuyper was reeds vroeger door den
heer PAPINU, Rumeneisch Gesant aan ons
hof, vrij wel op de hoogte van de toestanden
in diens land gebracht en heeft nu door eigen
aanschouwing deze kennis verrijkt. Hij verhaalt
ons in dit hoofdstuk van de vroegere lands-
historie tot op het oogenblik, dat Prins Karl
von Hohenzollern Sigmarin in 1866 als
vorst van Rumene te Bucharest werd geïnstal-
leerd, om later, in 1881, als koning te worden
uitgeroepen.

Dr. Kuyper heeft den koning in October
1905 persoonlijk bezocht en geeft zijn indrukken
daarvan weer op p. 50. Niet minder lezens-
waardig is de beschrijving zijner ontmoeting met
de koningin, een geboren prinses van Wiën.
Aan de lunchon was de heer Kuyper met haar
een vol uur in de meest interessante gesprekken
verwikkeld. Hij teekent ons in enkele trekken
de persoonlijkheid van koningin ELISABETH,
wier Huis door de dochter van prins Frederik
ook aan onze dynastie is verwant. Hij verhaalt
ons dan verder van haar strenge opvoeding,
ethisch en religieus, maar tegelijk aesthetisch en
wetenschappelijk. Zelf dichteres, was *Carmen et
Sylvia* d. i. *Lied en Dicht* het devies waarvan zij
haar pseudoniem ontleende. Ook van haar lijden
en smarten en van wat ze voor het volk deed, ver-
telt ons hier Dr. Kuyper en hij eindigt zijn
beschrijving van het bezoek met de woorden van
enthouziasme: „Carol en Carmen Sylvia ze zijn
een koningspaar zoals geen eeuw en een tweede
oplevert, en Rumene zoo lang nog niet zijn
wat het in zoo kort tijdstudt geworden is,
indien het op zijn donkere wegen niet door den
vorstelijke glans van zoo dappere kloekheid
en zoo heilige deernis was geleid.“

En van die donkere wegen, van de toen, in
1905, nog dreigende jacquerie, in verband met het
agrarische vraagstuk; van den gespannen toestand
tijdens den Fransch-Duitschen oorlog; van den
strijd der partijen; maar ook van den Russisch-
Turkschen oorlog van 1877, die „het uur der
weddergeboorte voor Rumene had doen aan-
breken“, wordt dan verder verhaald. Met voor
ons Nederlanders zeer lezenswaardige op-
merkingen over het Rumeneische leger en de
zoo intellectuele als oecoonische ontwikkeling der
Rumenen, hun godsdienstig leven en politi-
ieke partijleven wordt dit hoofdstuk besloten.

De beperkte ruimte, waarover ik hier heb te
beschikken, dringt er toe, van de twee volgende
hoofdstukken een nog beknopter bespreking
te geven.

Toen Dr. Kuyper in October 1905 Odessa
en Sebastopol bezocht, was vooral Zuid-Rusland
aangegegrepen door de revolutionaire koorst. Te
Sebastopol was hij er getuige van dat de op-
stand uitbrak. Het manifest van 30 October
kwam af. Den 1en November vielen de eerste
dooden. Niettegenstaande hij maar kort in Rus-
land heeft kunnen vertoeven is toch dit IIe
hoofdstuk van zijn boek hoogst interessant. Ik
schrijf dit allereerst met het oog op de uiteen-
zetting, die er in voorkomt van het wezen en
de betekenis voor het volklevens van het in-
stituut van den *Mir*, waardoor het saamleven
der boerenbevolking in Rusland een deels com-
munaal, deels coöperatief karakter heeft. Een
instituut dat, naar men weet, de belangstelling
van sociologen en economen heeft en dat ook
Dr. Kuyper eerst in later tijd, hij stelt de 15e
euw, laat opkomen. Maar vervolgens noemt ik
dit hoofdstuk ook interessant om de aanwijzing
van den mystischen trek in het Russische karakter.

In verband daarmee toch wordt eenzijdig het
Russische *Sektewesen* en anderzijds de gehecht-
heid van het volk aan de *Staatkerk* verduidelijkt.
Eindelijk acht ik het hoofdstuk ook daarom
belangrijk, wijl het ons een duidelijk beeld geeft
van Rusland's politieke toestand. Dr. Kuyper
teekent ons de vier politieke partijen: De *revolu-
tionaire*, die den strijd heeft aangebonden tegen
de autocratie; de *Populisten*, die de invoering
der Westersche seden door Peter den Groote als
de oorzaak van al den rampspoed van Rusland
beschouwen; de *Zopadniki* of Occidentalisten,
die vertegenwoordigen wat wij een liberale partij
zouden noemen. Drie politieke groepen, waar-
tegenover dan het autocratisch gouvernement
met zijn bureaucratie, politie en leger staat.

Dr. Kuyper vestigt hier de aandacht op den
mystischen grondtrek ook in de partij der revolu-
tutie, doch tront tevens aan hoe deze partij
slechts in zeer kleine minderheid is en ook hoe
de berichten omtrent de revolutie veel te sterk zijn
gekleurd. Volgens hem draagt de Russische om-
wenteling een geheel ander karakter dan b. v.
de Fransche revolutie droeg. „In Rusland golfte
de revolutionaire woeding alleen in de opper-
vlakte, maar daaronder zit het nationale Rus-
sische leven, dat naar eigen aard zijn sociale
gang voort.“

Niet van het occidentalisme is voor Rusland
heil te verwachten, maar wel van verheffing van
het zedelijk leven, ook in de bureaucratie, op
grond van de nationale religie, die nog een
machtige factor is. En Dr. Kuyper eindigt zijn
hoofdstuk dan ook met de verzekering: „Rus-
land zal niet Westerschen worden, maar zijn
nationale idiosyncrasie, — d. i. zijn eigenheid,
als gevolg van de menging der bestanddeelen
van zijn nationaal leven — zal thooftroefen.“

Ten slotte zij er hier, wat daarin voor de
kennis van de *Zijgers*, „onder ons verloren
enningen, (maar die) in het Oosten nog altijd
in massa optreden“, — belangrijke bijdragen
worden geleverd. Van de *Zijgers* in Rumene
en Rusland, in Hongarije en Engeland, van
hun religie en hun taal, zelfs van hun muziek,
— op pag. 200 geeft Dr. Kuyper een *Arie
Tzigana* — van hun moraliteit en van de
houding, die tegenover hen door de regeeringen
is aan te nemen, wordt hier gehandeld.

Verenigingsteden.

CHR. MEISJESSCHOOL TE JOGJAKARTA.

Kalm en rustig hier in Nederland zich be-
vindende, denkt men zoo licht, heel wat gedaan
te hebben, als men met zijn bijdrage de zending
geldelijk stunt. Vooral indien men dan in 't
moederland, behalve van zijn geld, ook nog 'n
heel klein beetje van zijn krachten en gaven
besteedt in den dienst van Gods Koninkrijk.

Maar hoe wordt men dan beschaamd, als
men aandachtig nagaat wat er in onze verre
koloniën door onze vrienden en broeders ge-
daan wordt voor de uitbreiding van het Gods-
rijk op aarde.

Ginds kan van den moeizamen arbeid veelal
niets anders gezegd worden, dan dat hij „die
het zaad draagt, dat men zaaien zal, gaat al
gaande en weeneende“, terwijl in zoo vele
opzicht ten onzent reeds met gejuich de schoven
in de schuren gedragen worden.

Voorreker, ook hier is bitter geleden voor
de zaak van het christelijk onderwijs en moei-
zaam gearbeid, maar de vruchten worden nu
toch ook geplukt in de kostelijke ontwikkeling
die bij dat onderwijs valt waar te nemen.

Hoeveel kinderen onzes volks zijn in dezen
godeloozen tijd niet door den arbeid der
scholen met den Bijbel voor afglijden op den
weg der zonde beboed en gevormd tot nuttige
leden der maatschappij, die over de Christe-
lijke tradities waken.

Wat zou er van ons volk geworden zijn
zonder de christelijke scholen? Voor de be-
antwoording dier vraag behoeft slechts verwezen
te worden naar hetgeen de openbare school in
onze dagen doet tot ontferming der natie.

Maar ginds in Indië heeft men heel wat
anders te doen, dan over christelijke tradities
te waken. Daar moet niet een volk beboed
worden voor ontferming, voor terug zinken
in het heidendom — neen, daar moet een groot
volk losgemaakt uit de omklemming van heiden-
dom en mohammedanisme en geleid naar de
zegebrengende fonteynen van het christendom.

Maar toch, de regel die hier opgaat, geldt
ook ginds, dat wie het kind heeft, ook het
volk heeft.

En het mag voor iedere missie een levens-
voorwaarde genoemd worden, te zorgen dat zij
zoo spoedig mogelijk de kinderen des volks
onder haar invloed krijgt.

Doch als dat eenmaal lukt, begint daarmee
ook een arbeid zoo zwaar, dat het werk dat
op onze scholen verricht wordt, er bijna niet
mee vergeleken kan worden.

En toch, die arbeid moet gedaan, zal er ooit
— misschien eerst bij een volgend geslacht —
sprake van zijn, dat er tot eere van God met
gejuich schoven kunnen binnen gedragen wor-
den.

Ook onze missie op Java ziet het gind in,
dat het onderwijs aan inlandische kinderen een
der allereerste vereischten is voor het welzijn
der zending.

Maar wat men van hieruit natuurlijk eist zou
zien, bemerken wel zij, die ginds de hitte den
daags en de koude des nachts verduren — n.l.
dat men met het gewone onderwijs aan in-
landische kinderen niet bereikt den Javaanschen
adel. Die adel is met name in Jogjakarta zeer
invloedrijk en talrijk, doch zoo goed als geheel
onbekend met de gewone zending.

Ook de medische zending vermag in dezen
niet veel. In hare hospitalen en poliklinieken
komen bijna uitsluitend de armen en geringen
uit het Javaansche volk. Want de Javaansche
aristocratie, de z.g. *prijaji's*, vermenst zich niet
met het mindere volk, doch leeft geheel afge-
zonderd, zich houdende aan hare eigen seden
en gebruiken.

„En toch zijn de *prijaji's* de groepen leids-
lieden van hun nog zoo onkundig volk; de
aanzienlijken en grootten, tot wie de Javaan
opziet met de diepe vereering, die aan zijn
mystiek-aristocratischen aard eigen is.“

Wil dus de zending op Java slagen, wil zij
met haren arbeid bereiken, dat de Javaansche
samenleving gekerstend wordt, dan moet zij haar
aandacht zeer ernstig gericht houden op de
prijaji's, en trachten, hen voor het christendom
te winnen.

Maar daartoe is dan weer in de eerste plaats
noodig, dat de kinderen van die oude aristo-
cratie komen onder den invloed der zending.

En die methode wordt dan ook metterdaad
gevolgd.

„Met allen lof gewagen wij hier van de school
voor jongens uit den Javaanschen adelstand van
den heer Horstman te Tenaagoe. Doch
zelfs al rekenen wij deze school mede, dan nog
is wat er gedaan wordt, niet meer dan een
druppel in den oceaan.“

De overweging was het, die een der zende-
lingen in Jogjakarta er toe leidde in het begin
van 1905 een brief te schrijven aan Meisjesschool
J. H. Kuyper (vroeger hoofdverpleegster in het
Petronella-Hospitaal te Jogjakarta) behelzende
het verzoek, pogingen in 't werk te stellen, om
te komen tot de oprichting van een Christelijke
School voor meisjes uit den Javaanschen adel-
stand aldaar.

Dat Meisj. Kuyper, wier toewijding aan de
zending genoeg bekend is, die pogingen gaarne
deed, behoeft nauwelijks vermeld. Er kan
echter dadelijk bij gevoegd worden, dat hare
pogingen ook met den gewenschten uitlag be-
kroond werden.

De beide aanhalingen toch, die we ons hier-
boven veroorloofden, zijn ontleend aan het
„Eerste Verslag van het Comité van Bijstand
voor de Christelijke School voor Meisjes uit den
Javaanschen Adelstand te Jogjakarta“.

De vereniging, waarvan de school — die 1
Januari 1907 geopend werd en staat onder
leiding van de verdienstelijke onderwijzeres
Meisj. H. J. Wellensiek — uitgaat, draagt den
naam „Vereniging voor Javaansche meisjes-
scholen te Jogjakarta“.

Daar echter in Indië niet veel financiële
steun gevonden wordt, zorgt het genoemde
Comité van Bijstand zoo goed als geheel voor
de benodigde gelden.

Bij het aldrukken van het verslag over 1906,
dus medio 1907, waren er reeds 11 kinderen
op de school geplaatst. Onderwijs wordt er
gegeven in Bijbelsche Geschiedenis; Neder-
landsche, Javaansche en Maleische Taal (Lezen
en Schrijven); Rekenen; Aardrijkskunde; Hand-
werken; Teekenen en Zingen.

De begroting over 1907 wijst voor ver-
moedelijke uitgaven voor de school aan een
bedrag van f 2604 en voor ontvangsten f 439,07,
zoodat in Holland zal moeten worden bijgepaast
eene som van ruim f 2200.

Stellen we daar nu tegenover, dat de giften,
tot Juni dezes jaars ontvangen, ruim f 6000
bedroegen, maar dat aan contributien hier te
lande slechts ruim f 550 ontvangen wordt, dan
is het allerszins begrijpelijk, dat het Comité van
Bijstand het Eben-Haëzer aan het slot van zijn
verslag neerschrijft, en er aan toevoegt:
„Vertrouwende op Hem gaan wij vol moed

de toekomst — de toekomst van onze school
in Jogjakarta — tegemoet“, maar toch ook het
vriendelijk verzoek tot allen richt: „Helpt ons
bij ons heerlijk werk, door ons jaarlijks te
steunen met uwe gaven“. (De onderstreping is
van het Comité zelf!)

Als men denkt aan de berekening, die on-
langs in de christelijke bladen de ronde deed
en waaruit bleek hoe gering het bedrag is, dat
in ons land per jaar en per hoofd voor de
zending gegeven wordt, vooral als men een
vergelijking maakt met andere landen, dan zal
men zeker niet zeggen, dat er al veel voor
de zending gegeven wordt, maar liever eens
gaan uitrekenen, of er niet op den een of
anderen post van het jaarlijksch budget be-
zuinigd kan worden.

Met eenigen goeden wil kan dat vermoedelijk
bij vele wel, en kan er door die beruining
bij den post „Voor de Zending“ een nieuwe
onderafdeeling gecreëerd worden:

„Voor de Meisjesschool te Jogjakarta“.

Te ruimer zullen de giften kunnen vloeden,
waar in dezen arbeid leden der Gereformeerde
en Hervormde Kerken broederlijk samenwerken.

Om tot die vereischte samenwerking te geraken,
werd door de leden van het Comité van
Bijstand en den Adviseur de volgende formule
ontdekt:

„De ondergeteekenden, leden en adviseerende
leden van het Comité van Bijstand voor de
Christelijke school voor Javaansche meisjes te
Jogjakarta, verklaren bij dezen, dat zij, voor al
hunne handelingen de school betreffende, zich
binden aan de Heilige Schrift, aangenomen en
verstaan gelijk zulks geschiedt in de formulieren
van eenigheid der Gereformeerde en Hervormde
Kerken in Nederland.“

Moge dit voortdurend voorbeeld van saam-
werking, waar mogelijk, steeds gevolgd worden.

Uit de Pers.

Ook de *Zuider Kerkbode* waarschuwt tegen
de speculatiezucht.

Men zegt dat door Nederlanders in de laatste
maanden honderden miljoenen verloren zijn
door beurspel en speculeren.

Een stuk van 't Nationaal Verborg is wege-
slagen. En de gevolgen hiervan brachten over
velen verneming, over sommigen armoede.

De terugslag voelt ieder, die nog opdokken kan
in 't vaster aanneken van de zuigpomp der be-
lastingheffing; en nog erger is dit jammerlijk
gevolg, dat het geld voor ondernemingen gaat
ontbreken en er een stremming is in verter en
handel. En dat is een ramp.

En als het volk zich nu maar van zijn dobbel-
weede en speculatiezucht bekeerd, doch, helaas,
er is niets van een bekeering tot God te bespeu-
ren, en zoodra de koersen weer wat rijzen, begint
deze misnucht opnieuw haar slachtoffers te ver-
voeren.

Die speculatiegeest dooft het godsdienstige
leven, hij verarmt het geloof en wendt den geest
van de hoogere, blijvende dingen af.

Het Christenvolk moet God liefhebben boven
alles en steeds allereerst het hart zetten op de
eere van Zijn Naam en de belangen van Zijn
Koninkrijk. Ook moet het met grooten ernst vra-
gen: Heere, wat moet ik doen met den overvloed,
dien Gij geeft in mijne hand. En dan wil de Heere
niet, dat Zijn volk al dobbelen en zwendelen,
maar tevreden zijn met bescheiden winst.

Ook is het Christen-eeretak om te steunen elke
goede stichting en inrichting, die het evangelie
brengt onder het volk en het volk onder het
evangelie.

En wanneer een Christelijke school een rende-
rende leening afschrijft, dan moet zulk een ge-
legenheid met blijdschap en dankbaarheid worden
aanvaard en het benodigde uitsluitend worden vol-
tegend.

Daar zal Gods zegen op rusten.
Maar de geldgeerte valt in een strik.
Gij zult den Heere uwen God niet verzoeken!

Officiële Berichten.

De classis Dordrecht, vergaderd den 14 No-
vember 1907 te Dordrecht, verklaart den heer
P. E. van Schaik te hebben onderzocht in de
door de kerkenorde daarvoor gestelde vakken,
en hem met vrijmoedigheid toe te laten om te
staan naar de bediening der Woorden en der
Sacramenten in de Gereformeerde Kerken in
Nederland.

Namens de classis voornemend
H. G. DE JONCK, *procur.*
V. HEPPE, *scriba.*
Dordrecht, 14 November 1907.

Kort Verslag van de Vergadering
der Geref. Kerk binnen de Classis
Woerden, gehouden 14 Nov. '07
te Alphen a/d Rijn.

1. De v. Lankhuizen, praeses der roepende
kerk, opent de Vergadering op gebruikelijke wijze.

2. De Credentiebrieven worden nagezien en
in orde bevonden door de afgevaardigden van
de kerk van Zwammerdam.

3. Het Moderamen: De v. der Heijden
Praeses, De v. Lankhuizen Scriba, De
Schoemakers Assessor.

4. De Notulen van de vorige vergadering door
De Koffijberg gelezen, worden goedgekeurd.

5. Perceptum geëxamineerd de Eerw. Heer
J. de Vries, beoepend in de kerk te Nieuwveen.

Na gunstig advies van Dep. Synodi: De
Kudolph, De Wielenga en De Schoemakers,
besluit de Classis met algemeene stemmen
genoemde broeders toe te laten tot de Bediening
des Woords en der Sacramenten.

6. Een broeder uit de kerk van Zwammerdam
vraagt toelichtingen over den doop van zijn kind.
Deze zullen hem schriftelijk gegeven worden.

7. Bij onderzoek van Art. 41 K. O. worden
adviezen gegeven. Aan de kerk van Bodegraven
in sake een doopskwestie; aan de kerk van
Woubrugge over een attestatie, en aan de kerken
van Oudshoorn en Zwammerdam in tuchtraken.

8. Aan De Koffijberg wordt bij zijn vertrek
naar Mulden en Mulderberg acte van afscheid
verleend.

9. De kerk van Zevenhoven vraagt om be-
houd van den geldelijken steun tijdens de vacan-
tie. Ook wensch zij in de kerken der Classis te
collecteeren voor een nieuw kerkgebouw.

10. In handen gesteld van Dep. voor Hulpbeh.
kerken.

11. De kerk van Aarlanderveen heeft bezwaar
tegen de percentage. Verwezen naar Dep. Hulp-
behoevende kerken.

12. De Brouwer rapporteert over de Zending.

13. Voorstel van de kerk van O. en N. Wete-
ring in sake toekenning van steun aan Hulp-
behoevende kerken, wordt verworpen.

14. Allen die eenige functie bekleeden, worden
geconcentreerd.

15. Alphen wordt aangewezen als roepende
kerk voor de volgende vergadering.

16. Als Consulenten worden benoemd: van de
kerk van Zevenhoven De. De Vries en van de
kerken van Naarden en Nieuwkoop De. v.
Lankhuizen.

De Vacaturebeurten wordt aldus geregeid:

Ter Aar, Dec. Da. v. d. Heijden; Jan. en
Febr. Da. van der Voet; Zevenhoven, Dec.
Da. v. Dijk; Jan. en Febr. Da. Brouwer;
Naarden, Dec. Da. Elshove; Jan. Da. v. Lank-
huizen; Febr. Da. de Vries; Nieuwkoop, Dec.
Da. Elshove; Jan. Da. v. Lankhuizen; Febr.
Da. de Vries; Woerden, Dec. en Jan. Da. Gunst;
Febr. Da. v. Dijk; Woubrugge, Dec. en Jan.
Da. Schoemakers; Febr. Da. v. d. Heijden.

16. De Praeses spreekt een hartelijk woord
van afscheid tot De Koffijberg. De vertrek-
kende broeder beantwoordt dit op eveneens
hartelijke wijze.

17. De Praeses sluit met dankzegging.
Op last van de Geref. Classis Woerden,
B. SCHOEMAKERS,
Assessor.

Buitenland

Frankrijk. Ontslag van den bis-
chop van Tarantaise.

De paus doorleefde moeilijke dagen. De toe-
stand van de Roomsche kerk in Frankrijk moet
hem zeer veel zorg baren. Waren alle Fransche
bisschoppen het onder elkander eens omtrent
het wederstaan van de machtsverschijding, die
de Fransche regeering zich tegenover de kerk
zich heeft veroorloofd, dan kon men een sterke
positie innemen. Doch dit blijkt niet het geval
te zijn. Reeds drie bisschoppen verzoeken hun
ontslag als bisschop sedert de paus hun had
opgelegd dat zij de *associations cultuelles*, die
de wet op scheiding van kerk en staat voor-
schrijft, niet zouden oprichten. De laatste was
de bisschop van Tarantaise Monseigneur Lacroix.
Den 12den Oct. vroeg hij ontslag en den 17den
Oct. had hij het. Hij beweerde dat zijn gezond-
heid en het klimaat van Savoye hem bewegen
heen te gaan, doch dit schijnt slechts een voor-
wendsel. De bisschop had een *association cultu-
elle* gevormd, de paus dwong hem die te ont-
binden en daarvoor bleef in zijn hart „diepe
ongeneesselijke smart“ hangen.

Bij zijn heengaan zond hij den priesters die
onder hem geuield hadden, een schrijven,
waarin hij deze waarschuwt voor den waan
alsof de tijden ooit zouden wederkeeren, waarin
de geloovige kuddes hare vele herderts blindelings
vertrouwen zouden. „Deze tijden zijn voorbij
en zullen in Frankrijk nooit weder terugkomen.
Na de veranderingen die wij beleefd hebben, zal
de priester niet meer enkel in den weg van het
gezag zijn leet kunnen mededeelen. Een diep-
gaande verandering is in onze seden gekomen.
Men wil niet meer als kinderen, maar als
mannen behandeld worden. Volgens een woord
van den wijgeer De Bonald leidt men de
kinderen door de macht van het gezag, maar
mannen laten zich door de macht van het
verstand leiden. Daarom moet de priester zijn
kwaliteit als dienstknecht van God aanvullen
door het aanzien en het prestige dat een goede
opvoeding en een rechtschapen karakter ver-
leent, welke tegenwoordig voor de eerste
sociale deugd gehouden wordt“. Daarbij behoort
dan ook, dat de priester zich hoegenaamd niet
met de politiek zal inlaten.

Men voorspelt dat het voorbeeld van den
gewezen bisschop Lacroix door vele anderen zal
gevolgd worden. De gewezen Karmelietster mon-
nik Hyacinthe Loyson schreef deser dagen een
brief in *La Sicile*, waarin hij de bisschoppen
uitnodigde om kerk te verlaten „welke nooit
van binnen uit hervormd kan worden“, en over
te gaan tot een van de kerken die van Rome
onafhankelijk zijn, „waar vrijheid is om vrij te
denken als mannen en te leven als Christenen,
overeenkomstig den geest van het Evangelie“.

„Maar“, voegt hij er aan toe, „als enkelen van
ons er de voorkeur aan geven om alleen te
wonen, dan zijn wij niet alleen als God met
ons is.“ Het komt ons voor, dat wanneer den
heer Hyacinthe Loyson gevraagd werd, wat er
dan gedaan moet worden met mannen, die niet
met den geest van het Evangelie overeenstem-
men, en toch in zulk een vrije kerk willen
blijven, hij niet in staat zou zijn een steek-
houdend antwoord te geven.

De paus doorleefde moeilijke tijden. *The
Christian* schreef naar aanleiding van den tegen-
stand die zich openbaart tegen de encycliek
Pasendi: „Frankrijk en het beste deel van
Italië en Duitschland zijn reeds praktisch voor
Rome verloren. Spanje verandert met zijne
houding tegenover het Vaticaan en de onrust
die nu in de Roomsche wereld van Engeland
gevoeld wordt, toont duidelijk dat Engelsen,
al mogen zij ook het Roomsche ritueel aan-
hangen, niet van plan zijn hunne hooften in
een strop te steken. Men behoeft geen profet
te zijn om te zien, dat ernstige veranderingen
in de Roomsche wereld op handen zijn. Men
staat voor de quastie: opstand of reformatie“?

Wij zijn het met het Engelse blad volstrekt
niet eens. Toen door den Londenschen congre-
gationalistischen predikant Campbell allerlei
moderne denkbegrepen of leeringen werden voor-
gesteld, was *The Christian* een van de organen
die met alle macht de alarmklok liuiden. Nu
echter de paus tegen het modernisme in zijn
kerk optreedt en daartegen een encycliek laat
uitgaan, nu neemt hetzelfde orgaan de partij op
van hen die door de pauselijke encycliek wor-
den veroordeeld. Hieruit blijkt dat het anti-
papisme sommigen menschen zoodaer in het bloed
zit, dat zij geen rechtmatig oordeel kunnen
vellen.

Wat het gevaar aangaat waarin de Roomsche
kerk verkeert, zijn wij van oordeel dat het niet
zoo staat als *The Christian* het voortelt. Deze
kerk doorleefde wel donkere dagen, doch als zij
bisschoppen en leden verliest die met moder-
nisme vervuld zijn, zoodat zij de autoriteit der
H. Schrift loslaten, dan is dat geen verlies maar
winst. Wat aan ledental verloren wordt, wint
men aan inwendige kracht, als men het roeie
bestanddeelen uit een gemeenschap drijft of als
men die niet heengaan. Zij die om moderne
denkbegrepen door de Roomsche hiërarchie ge-
communiceerd worden, bezitten toch geen
kracht om zene nieuwe kerkformatie tot stand
te brengen, en al gelukt hun dit ook aanvan-
kelijk, de macht, om die in stand te houden,
ontbreekt hun. Van deze waarheid is de kar-
meliet Hyacinthe Loyson het sprekend bewijs.
Niettegenstaande de uitnemende gave van wel-
sprekendheid waarover deze beschikt is het hem
toch niet gelukt gedurende een arbeid van meer
dan dertig jaar tegenover Rome een kerkfor-
matie in het leven te roepen die eenige kracht
openbaart. Hij is, nadat hij met Rome brak, van
het een tot het ander gekomen, en tegenvoor-
dig is hij te rekenen tot de aanhangers van het
modernisme dat door den paus veroordeeld
wordt. Met louter negatieve denkbegrepen kan
men geen Kerk stichten.

N.-Amerika. Een brief uit Seattle.

Ons werd het volgende schrijven toegezonden,
dat wij onzen lezers niet willen onthouden.

In de *Herald* van 4 Aug. lees ik, dat een
Japanneesch Jongel. Veten. te Seattle van

voornemen is, aldaar een Buddhischen tempel
te bouwen voor de som van 15000 dollars.

Vergun mij naar aanleiding van dit bericht op
te merken, dat men met een „temple“ hier
gewoonlijk een Vereenigingsgebouw bedoelt.

Zoo hebben we hier b.v. een Labor-temple,
waarin de werkieedenunions of vereenigingen
hunne kantoren en vergaderzalen hebben.

Zulk een vereenigingsgebouw zullen de Japan-
nezen ook willen bouwen, evenals de Young
Men Christian Association thans een groot
vereenigingsgebouw in aanbouw heeft.

In Holland vindt men deze wijze van werken
minder goed voor de Jongelingsvereeniging —
de toestanden zijn daar echter ook anders.

Onlangs merkte Rev. M. A. Matthews, pastor
van de first presbyterian Church op, dat in
Seattle niet minder dan 10.000 jongemannen
zijn, die geen te huis hebben. Ze huren een
kamer, eten in een restaurant en loopen 's avonds
meestal op straat. Vandaar dat de Jongelings-
vereenigingen evenals de Presbyteriaansche Kerk
eveneens trachten in dat gemis te voorzien.

Ook Japanneesch jongelieden vindt men hier
heel wat. Is het nu hun euvl te duiden, dat
ook zij pogingen in het werk stellen om hun
jonge mannen tadelloos te geven, en tevens
trachten om zoodoel de ouderen als de jongeren
niet verloren te laten gaan voor wat zij noemen
„hun godsdienst“?

Op het terrein van „inwendige zending“ is
er tegenwoordig te Seattle groote bedrijvigheid.
In een straat, ongeveer 5 minuten van mijne
woning, vindt men elken avond vier of vijf
verschillende openluchtamenkomsten, elk ge-
middeld 8 à 12 mannen en vrouwen tellend.

Afwisselend worden toespraken gehouden en
liederen gezongen, begeleid door orgel of ander
instrument. Natuurlijk vindt men er ook een
afdeeling van het Lezer des Heils, of eigenlijk
wel twee, n.l. één Engelsch en één Scandinavisch
sprekende. Bij de Engelsche afdeeling is
ook een Hollander, die nu en dan in 't Hol-
landsch het woord voert, ook omdat hij de
Engelsche taal nog niet machtig is. Onlangs
zag ik ook een Chinees het woord voeren in
zulk een straatmeeting.

Aandachtelijk en beschaamd voor menig
blanke is ook, wat men in het Japanneesch
deel dier straat soms aanschouwt. Nu en dan
niet men daar een groep van circa 13 jonge
Japannezen, waaronder ook een paar vrouwen en
meisjes. Zij behooren tot de Japanneesch afdeeling
der Presbyteriaansche Kerk en brengen in
hun eigen taal het Evangelie aan hunne stam-
genooten, daarbij ter afwisseling, of eigenlijk
dat woord is niet juist, laat ik liever zeggen
ter eere Gods, liederen zingend.

De openluchtamenkomsten zijn echter maar
een deel van den arbeid deser missions; ze
hebben in de nabijheid vergaderlokalen, waar
de op straat aangevangen meeting wordt voort-
gezet. Straats vinden ze een goed gehoor, zoo-
wel op straat als in hunne lokalen. Zooda
ik reeds opmerkte, schatte onze leeraar Rev. A.
M. Matthews, het aantal jongemannen zonder
tehuis in deze stad op circa tienduizend.

Dit getal wordt echter telkens vermeerderd
door tal van werklui die een geminnet tijd in
de bosschen of elders buiten de stad gewerkt
hebben en nu een poos in de stad komen om
het overgepaaste geld op te maken. Toestanden
zoals hier vindt men in elke stad van eenen
omvang. Eerwiel in de steden aan de Pacific-
kust vindt men meer jonge mannen of mannen
die hunne gesinne voortuigereisd zijn dan elders,
uitgezonderd New-York en Chicago. Er is tegen-
woordig een opschuiving van het Oosten naar
het Westen en Noord-Westen van Amerika.

Door den grooten toevloed van landverhuizers van
uit New-York wordt het er in de Oostelijke
Staten niet beter op. De andere bewoners deser
Staten, ik bedoel hiermee deuziken die hier of
geboren of reeds jaren zijn, trekken allengs meer
naar het Westen, naar „the golden West“, waar
de loonen veel hooger zijn dan ginds. Vergun
mij nog dit op te merken.

Men zegt in Holland dikwijls: „Amerika is
zoo groot, het heeft nog plaats voor miljoenen
of althans voor honderdduizenden werklui.“ Dit
geldt echter naar mijn overtuiging alleen voor
veldarbeiders of voor werklui in bosschen, mijnen
of bij aanleg van kanalen en spoorwegen. Voor
dezen is er nog steeds meer aanvraag dan aan-
bod van werkkrachten. Dit geldt echter vol-
strekt niet van ambachtelui. Dezen heeft Amerika
genoeg, vooral ook, omdat evenals in Holland
er steeds een trek van het platteland naar de
steden is, waar menig veldarbeider een ambacht
ter hand neemt.

Wanneer men dit in overweging neemt, is
het te verstaan, dat men aan de Pacific-kust
niet zeer ingenomen is met emigratie van
Japannezen of Hindo's, temeer waar desen
gewoonlijk voor lager loon werken en zoodoog
als niets laten verdienen aan Amerikanen. In
Californië zijn thans ongeveer een half miljoen
Japannezen, en dat is genoeg, zegt men daar.
Chinezen komen er haast niet meer bij, hetgeen
voornamelijk te wijten zal zijn aan de 500 dollars,
welke per hoofd betaald moet worden voor elken
ingevoerde Chinese. Een Chinese is overigens
ook niet een begerlijk concurrent voor den
Amerikaanschen werkmans. Een gewone werkdag
is hier 8 uur per dag. Komt ge echter 's morgens
om 6 a 6½ uur langs een Chineseesche wasch-
en strijk-inrichting (een laundry) dan is men
daar reeds aan 't werk, en 's avonds om 10 uur
zijn ze nog bezig; ook werken ze des Zondags.

WINCKEL.

Voor Kinderen.

DE KLEINKINDEREN.

EEN VREEMDE NACHT.

XV.

De namiddag was bijna voorbij. Ongestoord
hadden onze reizigers hun weg vervolgd. De kin-
deren mochten nu en dan wat loopen en gingen
dan weer rijden, wat ze een heel prettige manier
van reizen vonden. Voor eten en drinken hadden
de goede grootouders voortreffelijk gezorgd. Ze
wisten wel hoe het zaak was in geen herberg
hun intrek te nemen.

Opeens riep de kleine Elisabeth:
„O grootvader, ik hoor menschen zingen“.

De oude Benoît wendde het oor naar den
kant, dien zijn kleinkindertje uitteef. Weldra
hoorde ook hij het geluid dat naderbij kwam.

De weg liep een heuvel op. Een poosje liet
Benoît zijn rijder zoo snel mogelijk voortgaan
tot hij het hoogtepunt had bereikt. Vandaar
zag hij duidelijk hoe van den anderen kant een luid
zingend geroeschap den heuvel opkwam. Hij
haastte zich weg, deelde vader Rigol mee wat
hij gezien had, en zei toen:

Het zijn jagers van het kasteel. Zij gaan naar
huis en hebben gelukkig de honden al weg-
gebracht. Anders zag 't er misschien kwaad voor
nu uit. Want we moeten 't zoo overleggen, dat
we ons niet bespeuren.“